

WBC i dLibra

Marcin Werla

Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe

dlibra@man.poznan.pl

[Plan prezentacji

- Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa
- Biblioteka cyfrowa – wymagania
- Biblioteka cyfrowa oparta o system dLibra
- Biblioteki cyfrowe w Polsce

Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa

- Wspólna inicjatywa poznańskiego środowiska akademickiego
- Nadzorowana przez PCSS oraz Poznańską Fundację Bibliotek Naukowych
- Uruchomiona 1 października 2002 r.
- Oparta o oprogramowanie dLibra

Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa

- Obecnie składa się z 4. kolekcji
 - Dziedzictwo kulturowe
 - Materiały dydaktyczne
 - Podręczniki z Wydziału Chemii UAM
 - Materiały regionalne
 - Muzykalia
- Cały katalog zaindeksowany również przez zewnętrzne wyszukiwarki (Google itp.)

Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa

- Ponad 1300 publikacji z 22 źródeł
- Średnio dziennie:
 - Ponad 230 wyszukiwań
 - Ponad 700 odwiedzających
 - Ponad 175 wyświetlonych publikacji
- Linki ze zintegrowanych systemów bibliotecznych i zewnętrznych serwisów WWW

[Źródła publikacji w WBC]

- Biblioteka Kórnicka PAN
- Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu
- Biblioteka Raczyńskich
- Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
- BG AWF w Poznaniu
- Wydział Chemii UAM w Poznaniu
- Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych

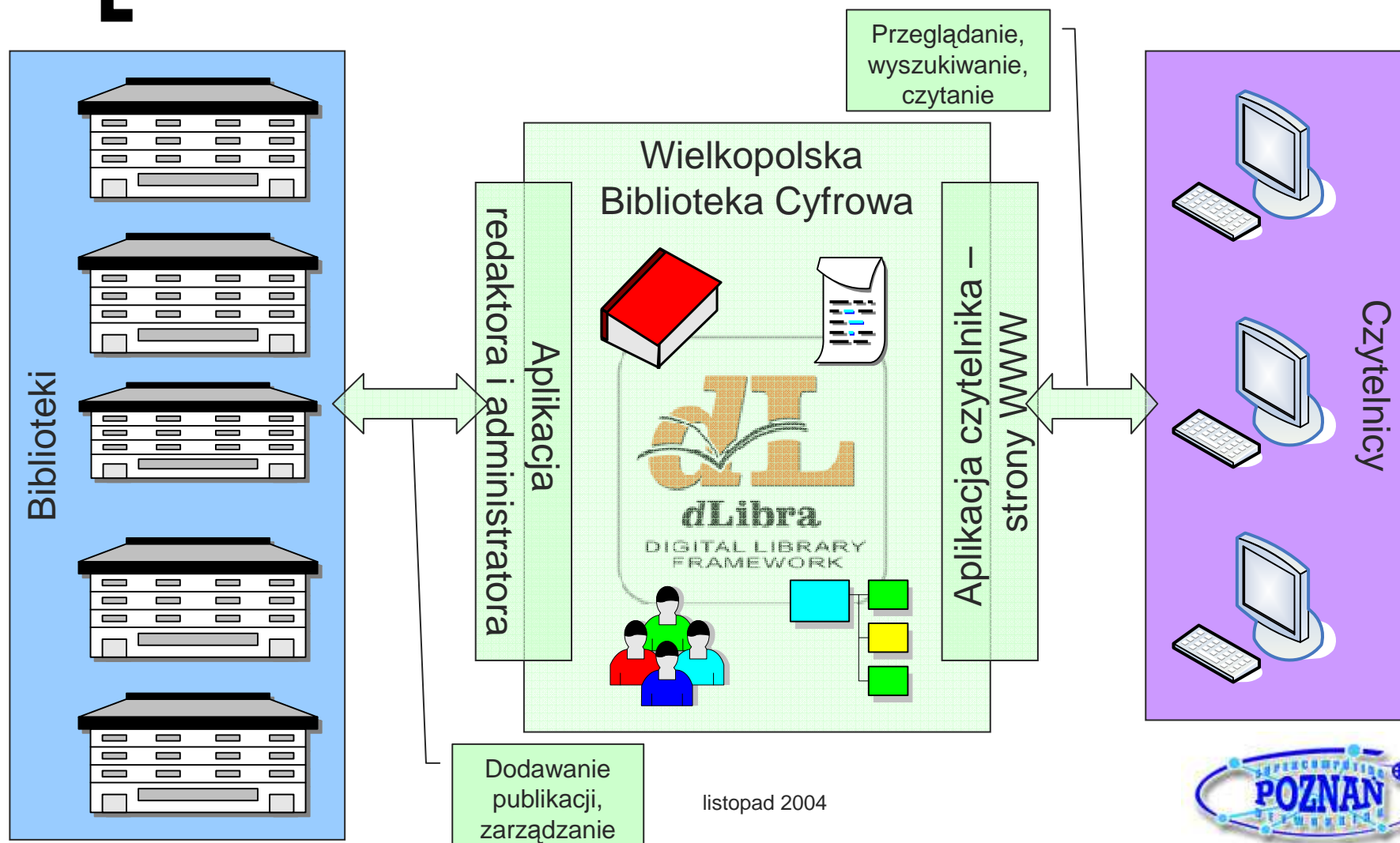
[Źródła publikacji w WBC]

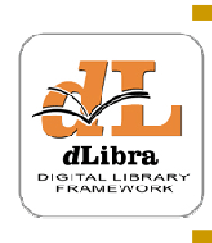
- Biblioteka Politechniki Poznańskiej
- Biblioteka Główna Akademii Muzycznej im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu
- Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dra Witolda Bełzy w Bydgoszczy
- Wojewódzki Specjalistyczny Szpital Gruźlicy i Chorób Płuc im. St. Staszica w Ludwikowie
- Osoby prywatne

WBC – Struktura

[Początkowa motywacja

- Wady „klasycznych” bibliotek
 - Ograniczony dostęp do zgromadzonych zasobów
 - lokalizacja i czas otwarcia biblioteki
 - liczba egzemplarzy danego tytułu
 - brak możliwości wypożyczenia
 - Problemy z informacją o zawartości biblioteki

[Plan prezentacji

- Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa
- Biblioteka cyfrowa – wymagania
- Biblioteka cyfrowa oparta o system dLibra
- Biblioteki cyfrowe w Polsce

[Biblioteka cyfrowa – wymagania]

- Cztery obszary działania
 - Przechowywanie
 - Zarządzanie
 - Wyszukiwanie
 - Udostępnianie i prezentacja

Biblioteka cyfrowa – wymagania

- Przechowywanie
 - Trwałość
 - Obsługa wielu formatów danych
 - Przechowywanie metadanych
 - Wsparcie dla całego okresu życia przechowywanego zasobu

Biblioteka cyfrowa – wymagania

- Zarządzanie
 - Zarządzanie poszczególnymi komponentami systemu biblioteki (katalogi, kolekcje, ...)
 - Zarządzanie użytkownikami
 - Zarządzanie zgromadzonymi zasobami

Biblioteka cyfrowa – wymagania

■ Wyszukiwanie

- Wyszukiwanie w treści i w metadanych
- Wyszukiwanie przez ludzi i przez systemy zautomatyzowane
- Wykorzystanie zaawansowanych rozwiązań technicznych w celu poprawy jakości uzyskiwanych wyników

Biblioteka cyfrowa – wymagania

- Udostępnianie i prezentacja
 - Ergonomia
 - Autoryzacja dostępu
 - Trwałość „punktu dostępu” do zasobu
 - Wiarygodność treści i metadanych

[Plan prezentacji

- Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa
- Biblioteka cyfrowa – wymagania
- Biblioteka cyfrowa oparta o system dLibra
- Biblioteki cyfrowe w Polsce

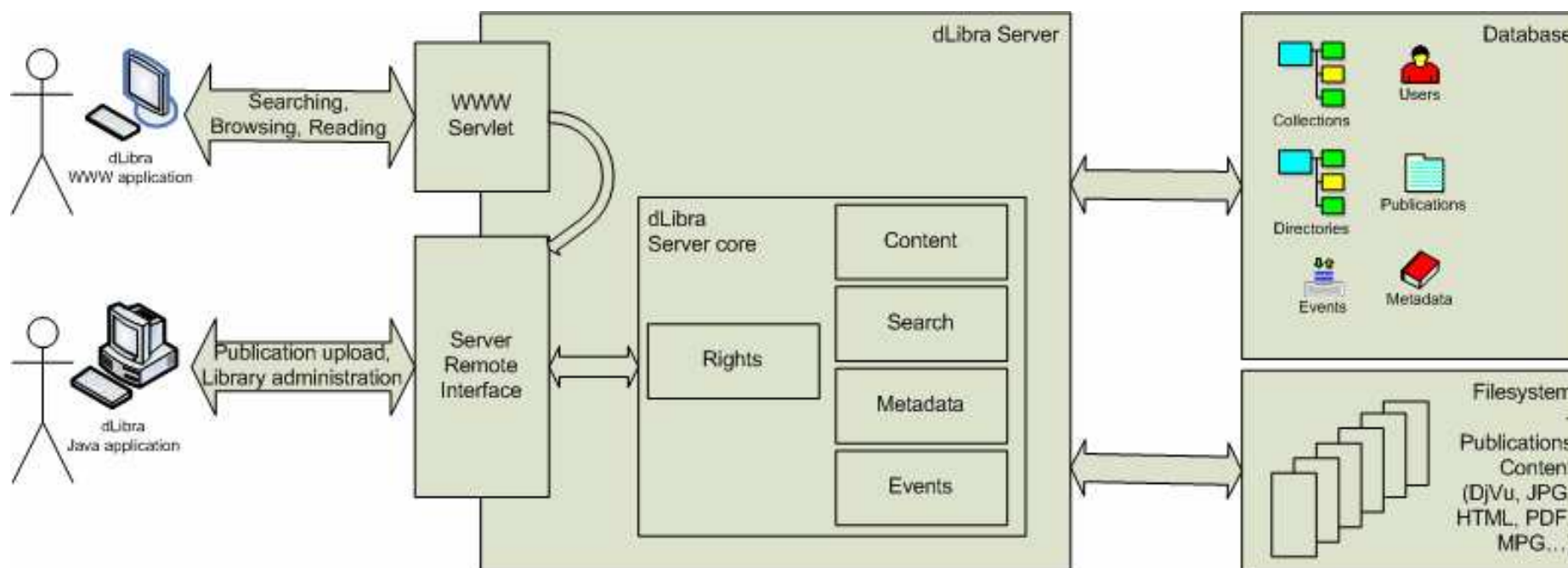
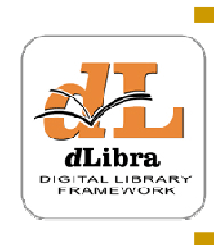
[Co to jest dLibra?

- Przenośny, rozproszony system do budowy bibliotek cyfrowych
- Rozwijany w PCSS od 1999 roku
- Używany w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej od 1.10.2002 r.

Architektura systemu dLibra

Cykl życia publikacji elektronicznej

- Powstanie postaci cyfrowej
- Konwersja do formatu odpowiedniego dla biblioteki cyfrowej
- Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej
- Opis hasłowy
- Udostępnienie czytelnikowi
- Tworzenie kolejnych wersji publikacji

Cykl życia publikacji elektronicznej

- Powstanie postaci cyfrowej
 - Skanowanie publikacji
 - lub
 - Tworzenie publikacji od razu w postaci cyfrowej

Cykl życia publikacji elektronicznej

- Powstanie postaci cyfrowej
- Konwersja do formatu odpowiedniego dla biblioteki cyfrowej
- Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej
- Opis hasłowy
- Udostępnienie czytelnikowi
- Tworzenie kolejnych wersji publikacji

Cykl życia publikacji elektronicznej

- Konwersja do formatu odpowiedniego dla biblioteki cyfrowej
 - Format zależny od rodzaju udostępnianej treści
 - Format zależny od docelowego czytelnika
 - Każdy format ma swoje wady i zalety
 - Dla publikacji tekstowych: DjVu, PDF, HTML, XML

Cykl życia publikacji elektronicznej

- Powstanie postaci cyfrowej
- Konwersja do formatu odpowiedniego dla biblioteki cyfrowej
- Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej
- Opis hasłowy
- Udostępnienie czytelnikowi
- Tworzenie kolejnych wersji publikacji

Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej

- Struktura publikacji
 - Na dysku
 - Pliki
 - W bibliotece cyfrowej
 - Pliki
 - ???

Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej

- Wewnętrzna struktura biblioteki cyfrowej
 - Katalog
 - Główna jednostka organizacyjna
 - Może zawierać dowolną liczbę innych katalogów lub publikacji
 - W WBC dla celów porządkowych każda biblioteka ma własny, zabezpieczony katalog

Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej

- Katalog - przykład
 - Katalog główny
 - BK PAN
 - Regionalia
 - Testowe
 - PTPN
 - Regionalia
 - Akademia Muzyczna
 - Muzykalia

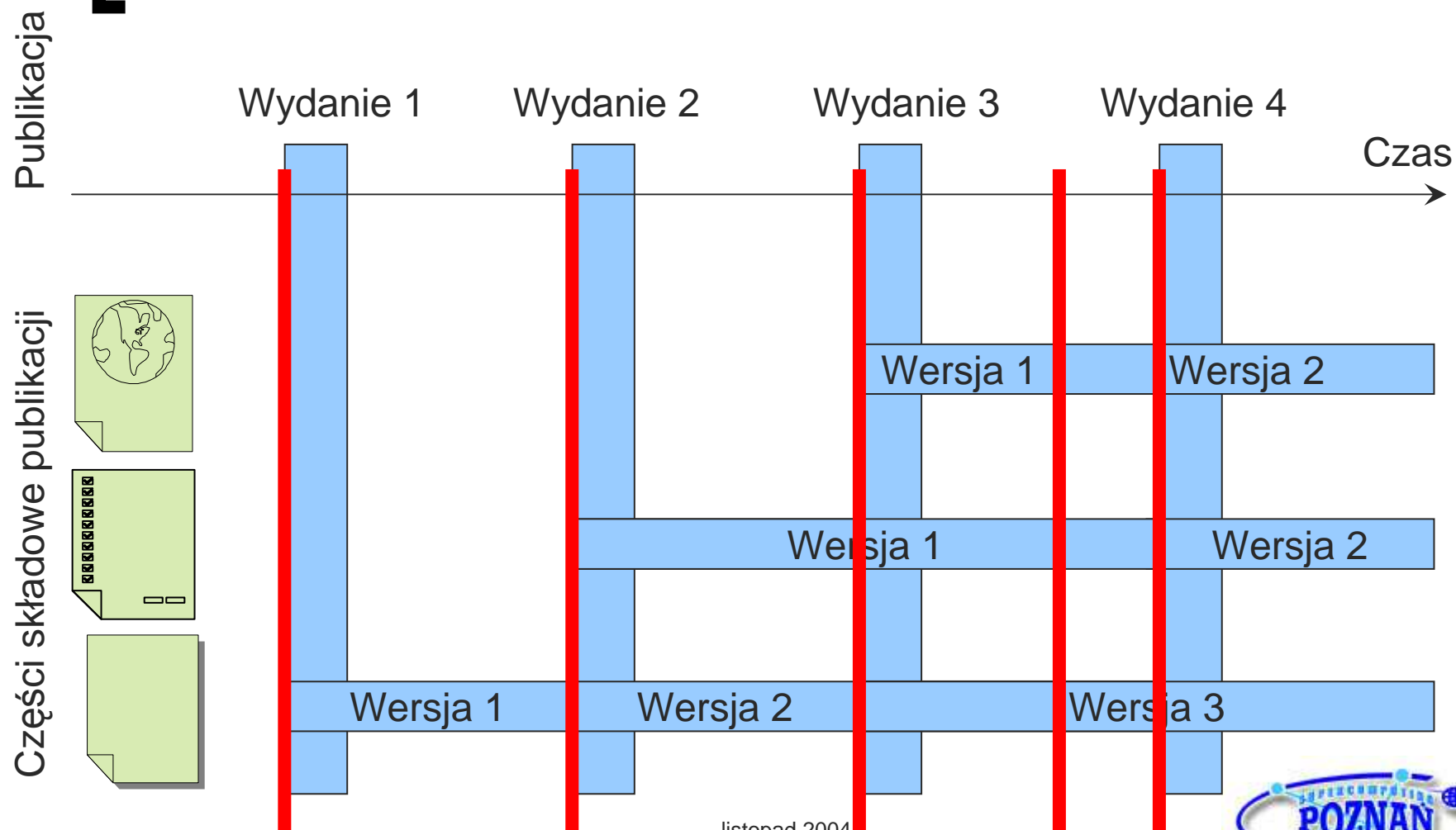

Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej

- Wewnętrzna struktura biblioteki cyfrowej
 - Publikacja
 - Reprezentuje pojedynczą publikację
 - Składa się z plików publikacji połączonych w wydania

Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej

listopad 2004

Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej

- Wewnętrzna struktura biblioteki cyfrowej
 - Wydanie
 - Składa się z plików publikacji w określonych wersjach
 - Może być opublikowane bądź nie opublikowane, nie może zostać usunięte
 - W WBC większość publikacji ma tylko jedno wydanie (specyfika gromadzonych zasobów)

Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej

- Wewnętrzna struktura biblioteki cyfrowej
 - Plik
 - Reprezentuje najmniejszą część składową publikacji
 - Wersja pliku
 - Konkretna wersja – zawartość – danego pliku publikacji

Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej

- Wewnętrzna struktura biblioteki cyfrowej
 - Publikacja grupowa
 - Służy do łączenia powiązanych ze sobą publikacji
 - Ma strukturę drzewiastą, widoczną dla czytelnika

Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej

- Przykładowa publikacja grupowa
 - Dziennik Poznański (opis)
 - 1924 (opis)
 - Styczeń (opis)
 - Nr 1 (treść i opis)
 - Nr 2 (treść i opis)
 - Luty (treść i opis)
 - 1925 (opis)
 - 1926 (opis)

Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej

- Przykładowa publikacja grupowa
 - Biblia (opis)
 - Wydanie A (treść PDF i opis)
 - Wydanie B (opis)
 - Stary Testament (treść PDF i opis)
 - Nowy Testament (treść PDF i opis)
 - Wydanie C (treść HTML i opis)

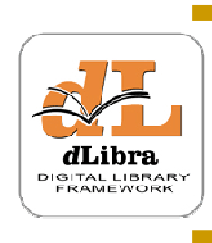

Cykl życia publikacji elektronicznej

- Powstanie postaci cyfrowej
- Konwersja do formatu odpowiedniego dla biblioteki cyfrowej
- Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej
- Opis hasłowy
- Udostępnienie czytelnikowi
- Tworzenie kolejnych wersji publikacji

[Opis hasłowy

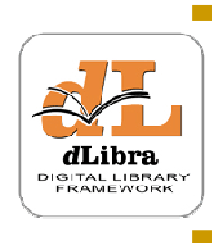
- Każde wydanie lub element publikacji grupowej mogą zostać opisane przy użyciu dowolnej liczby atrybutów (tytuł, autor, etc.)
- Każdy atrybut może mieć wiele wartości
- Każda publikacja może być opisana w wielu językach

[Opis hasłowy

- Administrator biblioteki zarządza używanym zestawem atrybutów
- Predefiniowany zestaw atrybutów zgodny ze standardem DublinCore Metadata Element Set ver. 1.1
 - tytuł, autor, temat i słowa kluczowe, opis, wydawca, współtwórca, data wydania, typ zasobu, format, identyfikator zasobu, źródło, języki, powiązania, zakres, prawa

[Opis hasłowy

- Opis może być tworzony automatycznie
 - Tworzony na podstawie informacji w systemie (prawa, format zasobu)
 - Importowany z zewnętrznych systemów
 - RDF (również eksport do RDF)
 - MARC
 - Dziedziczony z elementów nadrzędnych

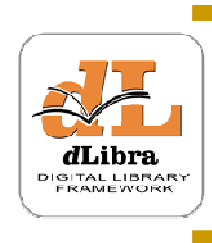
[Opis hasłowy

- Dziedziczenie elementów opisu w publikacjach grupowych
 - Dziennik Poznański (DP, Poznań)
 - 1924 (*DP, Poznań, 1924*)
 - Styczeń (*DP, Poznań, 1924, styczeń*)
 - Nr 1 (*DP, Poznań, 1924, styczeń, ...*)
 - Nr 2 (*DP, Poznań, 1924, styczeń, ...*)
 - Luty (*DP, Poznań, 1924, luty*)
 - 1925 (*DP, Poznań, 1925*)
 - 1926 (*DP, Poznań, 1926*)

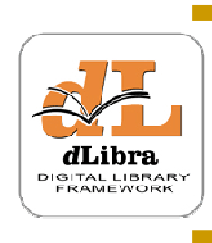
[Opis hasłowy

- Słowniki wartości atrybutów
 - Każdy atrybut ma słownik występujących w systemie wartości
 - Słownik zawiera mechanizm obsługi wyrazów bliskoznacznych
 - Zaawansowane mechanizmy zarządzania słownikiem

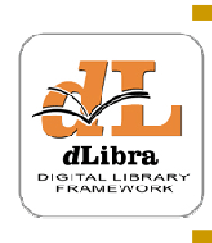
[Opis hasłowy

- Inne elementy opisu
 - Widoczne dla czytelnika
 - Skrócony opis
 - Komentarz
 - Miniaturka
 - Wewnętrzne
 - Uwagi administracyjne
 - Kto ostatnio modyfikował

[Kolekcje

- Struktura drzewiasta
- Tematyczny podział zebranych zasobów
- Mechanizm kolekcji zupełnie niezależny od katalogów
- Kolekcje są widoczne dla czytelnika – katalogi nie

[Kolekcje

- Publikacja może być przyporządkowana do wielu kolekcji
- Przynależność do kolekcji jest dziedziczona w strukturze publikacji grupowej

[Opis hasłowy

- Dziedziczenie przynależności do kolekcji w publikacjach grupowych
 - Dziennik Poznański (Dzienniki)
 - 1924 (*Dzienniki*)
 - 22.12.1924 r. (*Dzienniki*)
 - DP (*Dzienniki*)
 - Dodatek z kolędami (*Dzienniki*, Muzykalia)
 - 1925 (*Dzienniki*)

Cykl życia publikacji elektronicznej

- Powstanie postaci cyfrowej
- Konwersja do formatu odpowiedniego dla biblioteki cyfrowej
- Wprowadzenie publikacji do biblioteki cyfrowej
- Opis hasłowy
- Udostępnienie czytelnikowi
- Tworzenie kolejnych wersji publikacji

[Udostępnienie czytelnikowi]

- Rozbudowany system uprawnień
 - Prawa administracyjne – zarządzanie elementami biblioteki
 - Użytkownicy
 - Atrybuty
 - ...
 - Prawa do poszczególnych elementów biblioteki – przeglądanie, odczyt, modyfikacja, zarządzanie

[Udostępnienie czytelnikowi

- Użytkowników można łączyć w grupy
- Aby użytkownik miał dostęp do treści zasobu musi mieć prawo odczytu określonego wydania
- Domyślny użytkownik reprezentujący wszystkich czytelników

[Udostępnienie czytelnikowi

- Dostęp do publikacji może wymagać podania hasła lub być ograniczony do określonej grupy komputerów
- Publikacje HTML mogą być zabezpieczone przed kopiowaniem treści i wydrukiem

[Udostępnienie czytelnikowi

- Możliwości czytelnika
 - Przeglądanie zawartości biblioteki z podziałem na kolekcje
 - Przeszukiwanie ogólne
 - W treści
 - W opisie
 - W treści i opisie

[Udostępnienie czytelnikowi

- **Możliwości czytelnika**
 - Zaawansowane konstruowanie zapytań – rozszerzalny formularz z operatorami logicznymi i listą wartości poszczególnych atrybutów
 - Przeszukiwanie przy pomocy indeksów
 - Indeks autorów
 - Indeks tytułów
 - Indeks słów kluczowych

[Udostępnienie czytelnikowi

- Wykorzystanie słownika wartości atrybutów w celu polepszenia wyników wyszukiwania
 - Opcjonalne wykorzystanie synonimów do rozszerzania zapytań
 - Działa najlepiej przy wykorzystaniu *rozbudowanego* słownika wartości

[Wykorzystanie słownika...

listopad 2004

Wykorzystanie słownika...

Zapytanie
użytkownika

Z1: budynek

Z2: Copernicus

Z3: rysunek

system

Zapytanie
systemu

Z1: budynek

Z2: Copernicus

Z3: rysunek

indeks

Wyniki
wyszukiwania

Pub A

Brak

Pub E

listopad 2004

Wykorzystanie słownika...

Zapytanie
użytkownika

Z1: budynek

Z2: Copernicus

Z3: rysunek

Słownik
synonimów

system

Zapytanie
systemu

Z1: budynek OR
gmach OR
budowla

Z2: Kopernik OR
Copernicus

Z3: obraz OR
obrazek OR
rysunek

indeks

Wyniki
wyszukiwania

Pub A
Pub B

Pub C

Pub D
Pub E

listopad 2004

[Wykorzystanie słownika...

■ Niejednoznaczność wartości atrybutów

- W ramach tego samego atrybutu

Słownik synonimów

kłódka

zamek

zamek

pałac

- W ramach różnych atrybutów

Słownik synonimów

Kapusta

Prokurator
Zygmunt K.

kapusta

brukselka
bigos

[Udostępnienie czytelnikowi]

- **Możliwości czytelnika**
 - Przeszukiwanie przy pomocy zewnętrznych systemów
 - Czytelnik może nie wiedzieć o istnieniu biblioteki, ale poszukiwać materiałów w niej zgromadzonych
 - „Ukryte zasoby Internetu”
 - Wymaga specjalnego wsparcia ze strony biblioteki cyfrowej

[Udostępnienie czytelnikowi

- **Możliwości czytelnika**
 - Przeszukiwanie przy pomocy zewnętrznych systemów
 - Przykład – wg Google (z dnia 31.10.2004 r.):
 - WBC – 1 340 publikacji – około 4 200 wyników (2 890 w języku polskim)
 - PBI – 10 506 publikacji – 385 wyników (382 w języku polskim)

[Udostępnienie czytelnikowi

- **Możliwości czytelnika**
 - Trwały punkt dostępu do zasobów
 - **Treść wydania**
 - <http://www.wbc.poznan.pl/Content/1234/>
 - **Publikacja**
 - <http://www.wbc.poznan.pl/publication/123>

[Udostępnienie czytelnikowi

- Możliwości czytelnika
 - Powiadamianie o nowościach (wątki RSS)
 - Wielojęzyczny interfejs
 - Rankingi publikacji oraz bibliotek i statystyki dostępu do biblioteki

[Udostępnienie czytelnikowi

- **Możliwości czytelnika**
 - Lista planowanych publikacji
 - Pobieranie treści całej publikacji w postaci archiwum ZIP
 - Przeglądanie katalogu całej biblioteki bez konieczności dostępu do Internetu

[Plan prezentacji

- Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa
- Biblioteka cyfrowa – wymagania
- Biblioteka cyfrowa oparta o system dLibra
- Biblioteki cyfrowe w Polsce

Biblioteki cyfrowe w Polsce

- dLibra
- ▲ 2002 (WBC)
 - ▲ 2004
 - ▲ 2005, 2006?
 - ◆ Inne systemy BC

listopad 2004

Biblioteki cyfrowe w Polsce

- Powstawanie nowych bibliotek cyfrowych
 - Elektroniczne filie „tradycyjnych” bibliotek
 - Najczęściej biblioteki akademickie
 - Potrzeba wsparcia bibliotek od strony technicznej
 - Specjalizowane biblioteki tematyczne (muzyczne, medyczne itp.)
 - Biblioteki specjalne (biblioteka dla niewidomych)

[Adresy

- Projekt dLibra
 - <http://dlibra.psnc.pl/>
 - dlibra@man.poznan.pl
- Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa
 - <http://www.wbc.poznan.pl/>

Dziękuję za uwagę

